

S w ě t o z o r,

neylacinějšj spis obrázkowj f rozšíření užitečných známostí
pro Čechy, Morawany a Slováky.

Číslo 43.

Wychází každou sobotu.

1853.

Opatstwj Klosterneuburk w dolnych Rakousích.

Na vysokém čerenu nad wázně údolím dále se
vohybující Dunagem, aš dvě míle před Wídni,
stojí se wedle stromného městečka, Klosterneu-
burk nazwaného, takéž gmenowané opatstwj late-
ranských kanowníků řádu sw. Augustina, kteréž mezi
nepřednějšj duchownj ústawy w Rakousích náleží.
Dle svědectwj starých rakouských kronikářů bylo
založeno od rakouského wéwody Leopolda swatě-
ho, téhož gmená čtvrtého, f vyplnění slibu, geg
hned po nástupení swé vlády byl učinil, žádage
od Boha, aby genu dobrých potomků poprál, a ze-
mi geho učinil šťastnou. Dívage se gednau s chotí
swau Anežkou s otca swého wéwodského hrabů, na
Dolém wrchu (Kahlenberg) blíže Wídně wystawě-
ného, do kraginy, a rozmlawage s nj o wystawě-
ní slíbeného kláštera, co do wybrání místa, kdeby se
wystawěti měl, s nj se shodnauti nemohl. Tu wšak
střhnul okamžitě wjtr kněžně záwog (Mogjř) se bla-
wy, a báleto do powěťj geg zanešl, tak že na wzbor
wissemu hledání wíce nalezen býti nemohl, až Leo-
pold sám w 9. roku po této příhodě, když gednau

na druhý břeh Dunage na low byl wygel, geg na-
šel, an na bezowém leži wisel. To bylo hned za
wypšj polynutj pokládáno, a bez prodlení na tom
místě, kde záwog byl nalezen, základy tu kláštern
a kostelu dal položiti, co se stalo r. 1114. Po
skončené stawbě byl tento klášter i kostel od Gurského
biskupa Romana wysvěcen, r. 1136 nadacím li-
stem opatken, a znamenitými dědinami obdarowan.
Byl pak Leopold i se swau chotí w kostele zde-
šim pohřben, a r. 1484 od papeže Innocence
VIII. za swatého wyhlášen, od kteréžto doby w Ra-
kousích za patrona této země se považuje a stj.

Díl toho opatstwj byl w pozdějšjích časech krás-
ně a nádherně přestawen. Zdaleka na swrchn toho
duchowniho palácu spatřujeme essarstau forumu a
arciwéwodský klobauk, pakli se ale přiblížíme, po-
známe, že obě tyto formy gsau weliké, mědj křsté
hljebky čili altány, w nichž osm osob dostatečného
místa nalezne, a přerogostně wyhljebky do wšech
končin této kraginy požíwati může. Starobylosti to-
ho kláštera a osudů, s nimiž se potíwau neylépe

osvědčuji nepravdivosti a rozličnosti starších jeho oddílů. Postupují ony zagnívané a podivné pohledy, zvláště když se schodí a chodbami mezi nimi ubíráme. Zde onde spatřují se znaky a erby, poselství malované, zagnívané rosy a nápisy. Křídlová chodba vyozdobena gest představenou poslušností rakouských panovníků z rodu Babenberků, v historickém ohledu ovšem nedostatečnou; některé chodby opatřeny jsou podobiznami zdejších probosťů a veselivými hrobovými nápisy. Tudyž přichdeme do největšího, pravdivého dílu toho slavení, kde pod jedním oknem nápis na mramorovém slameni oznamuje, že r. 1782 papež Pius VI., když totiž, jak známo, téhož roku císaře Josefa II. ve Vídni navštívil, z toho okna hlásně na dvoře shromážděnému lidu papežské požehnání udělil. V tomto novém slavení se nacházejí císařské pokoje, v nichž před časy císařských dvůr, když se slavnosti sv. Leopolda sem se byl odebral, přebýval, a významují se, jak téměř celý tento oddíl, zvláště nádherný a ozdobný. Uví od více nežli půl století dvůr slavnosti této přítomen nebyl, ačkolí starodávným obvyklým každoročně od probosťů uctívě k tomu zván býval; pročť nyní částka těchto pokojů od probosťů samého a některých fanoušků obydlena gest. — Slavnost na den sv. Leopolda bývá zde veliká a hlásně, ačkolí mnohem méně, nežli za oněch časů. Dofud i císařský dvůr jí přítomen býval. Klášterní kostel gest veliký, více blažený než světlý, a gestě dle starého způsobu slavení. Paměť neobdobnější díl jeho gest kaple sv. Leopolda, v nížto veliká částka klášterních klenotů se nachází, mezi něž také veliká šiferná, silně pozlacená, drahými kameny a perlami bohatě vysazena monstrance náleží. Má podobu bezového kře, přes něhož se závoj prostírá, což se na založení toho kláštera vztahuje. Bezové kříž záleží ze samých malých perlic. Také se v této kapli, mimo jiné drahé věci, rakouské arcivévodské klobouk nachází. Před klenotnicí gest hrobka, ve kteréž těla sv. Leopolda, jeho děti a děti odpočívají.

Klášterní knihovna nachází se ve velikém, světlém sále, a významává se jak množstvím, tak vzácností a ozdobností knih a rukopisů. Méně znamenité jsou ostatní sbírky toho kláštera, totiž přírodovná, sbírka mincí a nerostů (minerálií). — Také sklepy slusno tu pamětností toho kláštera připomenouti. Jsou trojnásobně nad sebou postaveny. V nejnižších není nic, a pro jinou ani v nich po býti nelze. Nejvyšší množství sudů a vínů ode všech roků vyzbuzuje podivný, gestě více ale nejvíce sud, kterážto po Heideburském snad neobdobnějším v celém Německu gest. Drží 999 veder (tisků na něm leží místo čepu), a nahore na jeho bráně nachází se galerie, na kterouž po zvláštěních schodech se vystupuje. Ostatně panuje v těchto podzemních klenutích, jak slusno, nejvíce pořádek a čistota, a vůbec se chová dobře zacházení s vínem podle rozličných roků a míst, kde se sbíralo; neboť klášter tento má negnom mnoho vlastních vinic, hřebz dostává z okolních krajů, jenž nejlepší vína v Rakouských podávají, hogné a znamenité desátky. Tím se vysvětlují tyto četné a pevné sklepy, a všemě ta veliká péče zdejší o dobré zachování vína, neboť v něm záleží veliký díl příjmů a bohatství tohoto kláštera.

3.

Ostrov Nerita čili Julia.

Stenátové naši pamatují se snad gestě, jaké podivný způsobil ostrov, nejprve Nerita, pak Julia nazvaný, kterýž roku 1831 ze středoemného moře se vynořil, později zmizel, teď ale opět znova se progewil. Rovinné zprávy tehdejších dob přebíraly se poněkud, ličce, jakže výspa tato, veškerým bohatstvím bugného zrástů bylinstva jsouc ozdobena, z moře se vynořila; toto však gest pravdivě vypsaný progewení se jejího, jakož o něm patřičná akademie věd zpravena byla.

Uví po několik měsíců pozorováno se na pomoci sticím v rozlehlosti 40 hodin až k ostrovu Pontelerii několikrát otřásů země. Z těchto bylo viděti, která mocně se pění, při tom rozléhal se každý temný řevot, podobný hlasu rozlácaného lva, voda povlnila se, leslé ryby plouvaly po povrchu gejmu, jsouce 8 i 10 hodin časy od onoho místa zanášeny, kdež se strýte přípravy k soptění děl. Vro na to vznesla se levká pára, kteráž wejdě více a více bušila, až konečně podobu slápu, 1500 steků zvoňj a 100 st. šířj obnášejícího, na se vezmauc, světlou od sebe šřila, a rozličnými bobami slameny, zhauc a fazovitý poel vyhazowala. Načej dne 1. čerence 1831 vzniknul na temže místě ostrův záležející z několika ostrův zaloučených vrchů (Pitů), kterážto, znenáhla wznovujice se, v jeden celek se spogili.

Anglický admirál Sirham první navštívil ostrov tento, a uvážal se w něj 4. srpna w gměnné frále anglického. Tím ale powstaly hádky mezi anglickou a neapolskou vládou, diplomatické příjvy bylo semotamo posílány, a právo na ten ostrov nebyloby snad posud z rozpaku se dostalo, kdyby nebyly stály ty samy zánitnutj smy wšemu konce učinily. Dne 28. srpna příplul od francouzské akademie vyslaný p. Konstant Prevost, a ním wšeděn strach loďníků, z daleka báglivě na lojící moře pohledjících, přitál w člunku na příjavně straně ostrova, gegjto náwah (klonost) 45° obnášet. Půda byla rozpálena, teploměr (thermometer), w ni šřený, wstoupil až na 75°—85° stodijné postaupně (stály), a že onde metaly slápy šřičnjíka modřkowého (Schwefelwasserstoffgas) pšel až do wyše několika steků.

Postředek ostrowu, nahromaděný z černého popela a z trošel, 2100 st. w obvodu obnášející a na nejvyšším místě 200 st. nad hladinou mořskou powššený, obkloboval stočen (nádrž, wodegem) 180 st. w průměru mající a čerwenawau wodau naplněnou, gegjto teplo 80°—85° stočlánkowého teploměru dosahowalo. To byla kotlina, níž se soptění dalo. Stopy zrostlinstva nebylo nížež a vůbec nic neprozrazowalo, žeby na této ohněm zplozené zemi kdesi žiwot se byl rozhostí; toliko gednu čerwenku a gednoho drawého ptáka bylo viděti, a ty se zde na letu lwém toliko dwjli odpočimuli.

Wšel stály této utworil se z wypožených prachowitých látek strowný galo utatých bích, u něhož moře až 50—60 wjd. sáhů zhlauj mělo. Wšedto zde předsewzaté pátrání bylo na peržamen napšáno, do lahvice dáno, a tato na wrcholu ostrowa toho wedle trogbarewného, do země zagněného praporce uložena. Spolu ponaprawil p. Prevost emyl předešlých pozorowatelů, kterjž ostrow ten dle mořské mapy Smithowj, genž na tomto místě pšl nu neritskou zagnamenanou má, Neritau byti na-

zwali, bage mu weblé měsíce čerwence (po latině Julia) gmeno Julia, poněwadž w měsíci tomto soptěnj to se zběhlo.

Ostrow Julia nepowstal nikoli zdvihánjm se mořské půdy; bez pochyby je vzniknul podmorským soptěnjm, kteréž ku powrchu wodnjm wznesl se, gako sopla Pantellerstá tam se usadila. Poněwadž se wšak otwor gegi zacpal aneb soptivosti své pozbyl, přestal ostrow Julia sopkau býti, ačkolí ze soptěnjch fúžek se stává. Z popele a trusel gta složen, spadl působenjm wln, wětří a zránjch we fraginách těch často se opěťugicjch potrasů wjdý wje a wje sám w sebe. Po mnoha měsíci pozorowalo se w Sicilii silné otráśání se země a widěla se gasná záře w okolí ostrowu, až pať 12. ledna 1832 pod wlnami zmizel. O něco později stíhal se do Nawarinu plugicj admirál Hugon na darmo gij po něm; weda stála gij 8 strew. wýšší nad njm. W umoru wládo opět moře silně na tomže místě a gafémuš anglickému, právě mimo plugicjnu forábu zdálo se, že spdkem on zawadil; tak silně znamenalo se otráśení na palubě. Dale nebylo nic wíce o ostrowu Julii slyšeti, až se opět w čerwenci roku 1833 rozbřáśilo, že znova se okázal. Toť se progewil téměř anebo postrannjmi otwory; neboť zářad jeho gest perwý a trwalý, a střednj kotlina, gijto vzniknul, posawad činná. Dělo-li se soptěnj tauze kotlinau, peroste fúžec práwě se twotěj welmi rychle, nowě toky láwy spogi syrké ty látky, a ostrow ten uřtá se snad gako wysp Wulkano a Eupari.

Wlastně není wynorowánj se sopčnjch ostrowů úkazem cele nowým. Roku 1636 a 1720 powstaly takto dvě wyspy mezi Horským ostrowjm. Roku 1811 progewila se Sabrina, a pohraujila se opět znenábla, ačkolí se gij u wýštku 400 strewců byla wynzněla. Tyřéž úkazy byly r. 1814 také w Japanu a Kamčatce pozorowány. Sr.

Paměti hodný obyčej w Čjně.

Na rozkaz císaře čjněho musí wládat každého města w Čjně na nowý rok slavné hody wysřogiti, ku kterýmž gediné ti, koož minulého roku něgafý dobří štutek byli učinili, pozwáni býwagi. Hosté sedj we stánu na wšedch strany otowřeném kolem stolu, lid pak co neppřisněgi ge prohlíží, a těm, co sobě neprávě čest tak slavného hodowánj přiosobili, bez dáššch odkladů wzdáliti se weli. Na straně wat nápis: „Zde crnost wšedch lidi činj rownými — lidé wšedch stawů a wšeho powstánj gsau sem zároveň pozwáni.“ — Ačkolí způsob ten nahrazowati dobré štuky není neylepší, nic méně wždy nemálo gest dychalitebný.

Zapowěděné owoce čili Ewina gablon na ostrowě Ceyloně.

Dějwe nešli ku popsaní dotčeného owoce přiročime, potřebj gest ostrow Ceylon, gegj přemuoži za sídlo nědegšsio ráge, nynj owšem potopami a ginými přewraty zemnj kury proměněné a od asiatské perwiny odtržené, posládagi. Od rownjka ku sewernj straně zemnj kaule Ceylon gest as 6 stupňů wzdálen gest, a sahá až k desátému. Poněwadž ale zemnj kaule téměř podrownjskóhmi fraginami neblíže slanečnjmu zářewu gest wystawena; nátrno, že na ostrowě tom lidé zimy neznagi. Říko gím tr-

wa neustále, a proto i bohatstwj a rozmanitost přirodní čili rozličnjch w přirobě se nalezagicjch předmětů gest náramně, ačkolí, což pamětihodno gest, půda zdejší welmi málo rostlinnjch látek w sobě chowá, což připočísti třeba welmi horšému pásmu, čjmž tinitj, trachutwěnj a wypařowánj welice hbitě se stává. Trhů mohutná toho přčina gest, časťe desťtenj, které wšemu nashromazďowánj ornice nashře přefáží. Dr. Dawy zeměwředčj opsal Ceylon a prawj, že zdejší horniny nazwijce se skládagi z ruty (Gneisium) a žuly (Granites); mistry $\frac{1}{10}$ složeno gest z paubého křemene. Důkazem toho zwlastě glau storicownjské sady u města Kolombo; na mnohých místech gest powrch země tak bjly gako snh, neboť gen z čistého křemenného písku se skládá. Teonaunká wrstwa pod powrchem, kamž kořnjky rostlin se pohřžugi, sledává se bři taráž půda sředwa, která řdý se ludebnjchým způsobem rozdělj a wysseřkj, z 9 dílů čistého křemene, z desátého teprwě mřwý zálejj, a gest se čemu diwiti, že strom storicownjsk w tak chudé půdě předce buguť roste, č čemuž owšem mnoho giných pomůcek přispíwá. Powaha ceylonstého podnebj to též wyswětluge, proč přirodniny rozličného druhu na protiwjch břehách téhož ostrowu tak welice rozbřsne glau. Tak u příkladu tak zwánj wěgjnjsk obecný (Borassus flabelliformis), kterýž ceylonstj sewerané tak hogně sážegj, w gízajch fraginách ani widěti není, a zase kološ ořechonesny (Cocos nucifera), který na gihu gakoby nestončej nymj sady wšude se rozzširuge, w sewernu se nedáří. Wšbec ale wškeré rostliny wlahy milowné neylepe na západnjch břehách, sucha milowné rostliny naproti gen na sewernj a na wýchodnj straně se dáří. Semená wšedch europegšských druhů rostlinnjch brzo zde se zwrhugi a za málo let gich wýnos tak se umenšj, že č udrženj gich prwotnj dobroty ge z ciziny neustále dowážeti potřebj, naproti tomu ale bugařj zde weliá síla domácjch rostlin w podiwuhodne trásce. Dr. Dawy wšim práwem wyřtá anglickau rostlinoznateljm, šrže wládu svého národu zde swobodný přístup magjcjm, že ani rostliny, čjm méně horniny a živočichowé ostrowu tohoto č přjstlssnau zewrubnostj wysřetřeny a pepsány neglau, což spolu přjčinau gest, že č tato pamětihodnost, o nž w přjstomněm listu gednati hodláme, gestě náležjce wšestranně popsána a wyswětlena není. Počážíť pak č gedně sbřřky Aler. Jonstonowj, který gen takowé obrázky a wšřřky zhotowil, kterýž se na něgafau památnost náboženstau, občanstau aneb mrawncjau zdejších Indů, Buddhjsť, Mohammedanů aneb křestánů někdy zde bydlisjch potahugi, gla toliko zpytatelem fupčesobchodncjkm. Přičinlisť téhož wyborného Angličana mimo giná utěšena zřzenj č rostlinná zahrada 1810 blíže města Kolombo, hlawnjho města toho ostrowu, se založila; aby wšak zdejší w Indů rostlinictwj č prospěchem wycičil, přeložil gím Linnéowj saustawu přjrody do řeči synghalesické a tamulské, a sám několic zdejší ostrowau rostlinictwj wpučil. — Pozoreť té zahrady p. Moon spěrádal dle dotčené saustawy užitečné wyspánj wšedch na ceylonstém ostrowě rostancjch bylin řeči anglickau a synghalesickau. W tomto popsanj we přjstomněm listu wyobrazený strom pode gménem: Tabernamontana dichotora se nalezá. Ceylončané zowau geg: Diwi Kaduru, a nalezá se w dewjti rozbřsňch družjch. Kaduru znamená přj „zapowěděný“, diwi „tyř“. Strom ten roste w nižšjch fraginách, w lehké půdě, udealeťo města Kolombo. Šewety geho welmi líbě zawánegj. Owoce které ne-

(Zapověděné ovoce list Ewina gabloň.)

obvyčejným a podivným způsobem na větvích visí, má zevně krásnou pomorančovou barvu, uvnitř ale tmavě se rdí; vyhlíží pak tak, jako by kus byl vyfašnut. To a podobně i podobné gest, bylo přičiněno, že Mohammedané při objevení ostrova cejlonského ovoce to zapověděným gabíkem ragstým nazvali; neboť ačkoli při zevně krásné a přívábne

vyhlíží, přece při Stvořiteli znamením Ewina zafasnuté ovoce to opatřil, na výstrahu všem potomkům. Rozličná prastará podání o příbězích našich prvních rodičů vypravují zdejší vychodčané, ano udávají i místa, kde to neb ono se státi mělo. Mohammedané cejlonské olazugi gesté geben wich, kde při Adam po vyhnání z ráje nade svým brády